

2. OSNOVE EKONOMSKEGA SISTEMA IN EKONOMSKE POLITIKE

EKONOMSKA POLITIKA

EKONOMSKA POLITIKA

je organizirana akcija nosilcev EP, ki poskušajo s pomočjo instrumentov in sredstev doseči najpomembnejše ekonomske cilje.

SODELUJOČI PRI IZVAJANJU POLITIKE DRŽAVE

- ❑ Osrednja institucija zakonodajne oblasti-
PARLAMENT- 90 poslancev
 - ❑ Organ zakonodajne oblasti – državni svet –
40 članov
 - ❑ Osrednja institucija izvršilne oblasti- vlada
 - ❑ Socialni partnerji – predstavniki
Gospodarske zbornice in sindikatov
 - ❑ Računsko sodišče- nadzor nad porabo
državnih sredstev
 - ❑ Banka Slovenije- nadzorni organ bančnega
sistema
-

EKONOMSKI CILJI :

- ☐ Gospodarski razvoj – stabilna raven cen
 - ☐ Nizka stopnja brezposelnosti
 - ☐ Uravnoteženi odnosi s tujino
-

4 NAJPOMEMBNEJŠE EKONOMSKE POLITIKE:

Fiskalna
Monetarna
Tečajna
Zunanjetrgovinska

NOSILCI EP:

- ☐ vlada
 - ☐ centralna banka
 - ☐ zbornica in sindikati
-

OBLIKE OBLASTI IN IZVAJALCI

☐ OBLIKA:		IZVAJALEC :
☐ Zakonodajna	-	Parlament in državni svet
☐ Izvršilna	-	vlada
☐ Sodna	-	sodišča
-

2.2. JAVNA PORABA IN FISKALNA POLITIKA

NOSILEC: vlada

INSTRUMENTI:

- ☐ javnofinančni prihodki
 - ☐ javnofinančni odhodki
-

FISKALNA POLITIKA

- To je sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in javnofinančne odhodke
-

Država na različnih ravneh:

- ☐ Zvezna država
 - ☐ Regije
 - ☐ Lokalne skupnosti (občine)
-

JAVNA PORABA

- ❑ PORABA NA VSEH RAVNEH SKUPAJ
 - ❑ Javnofinančni odhodki- pokažejo obseg javne porabe v posameznem letu
 - ❑ Javnofinančni prihodki-pokažejo vire za financiranje javne porabe
-

KONSOLIDIRANA GLOBALNA BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA

- ❑ konsolidiran pomeni, da se v globalni bilanci javnega financiranja medsebojni tokovi med posameznimi blagajnami pobotajo oz. izničijo).
 - ❑ BILANCA JAVNEGA FINANCIRANJA je sestavljena iz 4 javnofinančnih blagajn:
 - ❑ A. državnega proračuna
 - ❑ B. občinskih proračunov
 - ❑ C. zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
 - ❑ D. zavoda za zdravstveno zavarovanje
-

JAVNOFINANČNI PRIHODKI:

- ☐ 1. Tekoči prihodki:
 - ☐ A. davčni prihodki
 - ☐ B. nedavčni prihodki
 - ☐ 2. Kapitalski prihodki
 - ☐ 3. Donacije iz tujih in domačih virov
 - ☐ 4. Transforni prihodki
 - ☐ 5. Prejeta sredstva EU
-

Davčni zavezanci

- ☐ So vse pravne i fizične osebe, ki morajo plačevati davek
-

JAVNOFINANČNI ODHODKI:

- ☐ 1. tekoči odhodki
 - ☐ 2. tekoči transferji
 - ☐ 3. investicijski odhodki
 - ☐ 4. investicijski transferji
 - ☐ 5. plačila sredstev v proračun EU
-

proračunski saldo=

javnofinančni prihodki - javnofinančni
odhodki

SMERI, KI STA SE RAZVILI GLEDE VODENJA PRORAČUNSKEGA PRIMANJKLJAJA:

- ❑ **Keynesijanska** – Prorač. primanjkljaj se pojavi v času **recesije** zaradi zmanjšanja davkov (jf. prihodki) in povečanja transferjev (jf. odhodki) – vlada naj vodi **ekspanzivno fiskalno politiko.**
- ❑ **Monetaristi** – vlada naj se v makroekonomsko dogajanje ne vmešava , so nasprotniki proračunskega salda – proračun naj bo

AVTOMATIČNI STABILIZATORJI:

□ **Recesija** - se **povečujejo javnofinančni odhodki** / večji tekoči transferi / in **zmanjšujejo javnofinančni prihodki** / manjša zaposlenost, zato je manj priliva od davkov na plače in tako se večja proračunski primanjkljaj.

□ **Oživljanje** gospodarstva - se lahko proračunski primanjkljaj avtomatično izravna, ker se **povečujejo javnofinančni prihodki**, ker se takrat samodejno povečajo davki, ker so se povečali dobički podjetij, ker je več zaposlenih se poveča davčni priliv od plač, poveča pa se tudi znesek DDV, ker si ljudje lahko privoščijo več nakupov blaga in storitev. Po drugi strani pa se zaradi znižanja nezaposlenosti in povečanja plač **znižujejo socialni transferi**. S tem **povečanjem javnofinančnih prihodkov in zmanjšanjem javnofinančnih odhodkov** se proračun samodejno izravna.

JAVNA PORABA

- poraba države, regij , občin-
prikazana v globalni bilanci javnega
sektorja
-

JAVNI DOLG

- celotna zadolženost države v določenem trenutku , prikazana v premoženjskem stanju bilance.
-

VRSTE FISKALNE POLITIKE:

- ekspanzivna – pospeševalna : vlada zmanjšuje jf. prihodke in povečuje jf. odhodke
 - restriktivna – omejevalna : vlada povečuje jf. prihodke in zmanjšuje jf. odhodke
-

ČE JE V PRORAČUNU

PRIMANJKLJAJ $P < O$

PRESEŽEK $P > O$

RESTRIKTIVNA fiskalna
politika : povečanje
prihodkov, zmanjšanje
odhodkov

EKSPANZIVNA fiskalna
politika: zmanjšanje
prihodkov, povečanje
odhodkov

KONSOLIDIRANA BILANCA JAVNOFINANČNIH PRIHODKOV IN ODHODKOV

- financiranje in poraba štirih javnofinančnih blagajn v obdobju enega leta. saldo izravna bilanco konec leta. (primanjkljaj ali presežek)
-

JAVNOFINANČNE BLAGAJNE:

- ☐ državni proračun
 - ☐ občinski proračun
 - ☐ zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje
 - ☐ zavod za zdravstveno zavarovanje
-

FINANCIRANJE PRIMANJKLJAJA V SLOVENIJI :

- ☐ zadolževanje doma in v tujini
 - ☐ povečanje davkov
 - ☐ odprodaja državnega premoženja
-

FUNKCIJE FISA KLNE POLTIKE:

- ❑ **alokacijska** – proizvodnja javnih dobrin in storitev
 - ❑ **prerazdelitvena** – korekturna naloga (progresivna obdavčitev plač, socialni transferji)
 - ❑ **stabilizacijska in razvojna** – umirjena inflacija in gospodarska rast
-

INFLACIJA:	RECESIJA
<ul style="list-style-type: none"> • Restriktivna - omejevalna fiskalna politika 	<ul style="list-style-type: none"> • ekspanzivna – pospeševalna fiskalna politika
<ul style="list-style-type: none"> • javnofinančne prihodke povečuje 	<ul style="list-style-type: none"> • javnofinančne prihodke zmanjšuje
<ul style="list-style-type: none"> • javnofinančne odhodke zmanjšuje 	<ul style="list-style-type: none"> • javnofinančne odhodke povečuje
<ul style="list-style-type: none"> • Presežek se zato povečuje oz. primanjkljaj se zmanjšuje 	<ul style="list-style-type: none"> • Presežek se zato zmanjšuje oz. primanjkljaj se povečuje

MAASTRICHTSKI KONVERGENTNI FISKALNI KRITERIJI ZA VSTOP V EMU

- ☐ **kriterij- javnofinančni
primanjkljaj naj ne bi presegel
3% BDP**
 - ☐ **kriterij- javnofinančni dolg naj ne
bi presegel 60% BDP**
-

DEFICIT – PRIMANJKLJAJ –

prihodki < odhodki

SUFICIT – PRESEŽEK –

prihodki > odhodki

JAVNI DOLG- celotna

zadolženost države

PREMOŽENJSKA BILANCA –

premoženja države na določen
dan

JAVNOFINANČNI PRIMANKLJAJ V SLOVENIJI

- 2009- 6,1% BDP
 - 2010- 6,0% BDP
 - 2011-6,4% BDP
 - Ker je primankljaj večji od 3% ga je treba zmanjšati.
 - Zlato fiskalno pravilo- predvideva dolgoročno uravnotežen proračun- dovoljeni primanjkljaj je do 3% BDP
-

Vzroki za tak primanjkljaj v Sloveniji

□ Str 68- knjiga, izpiši

DENARNA POLITIKA

NOSILEC:

- ☐ centralna banka

INSTRUMENTI:

- ☐ Masa denarja v obtoku
 - ☐ Obrestna mera
-

DENAR

je blago, ki trajno opravlja vlogo splošnega ekvivalenta in menjalnega posrednika.

FUNKCIJE DENARJA:

- ❑ **Menjalni posrednik** – omogoča menjavo
 - ❑ **Splošno merilo vrednosti**- ovrednotenje blaga v denarju
 - ❑ **Hranilec vrednosti** - varčevanje
 - ❑ **Plačilno sredstvo**- plačevanje brez materialne protivrednosti
 - ❑ **Svetovni denar**- plačevanje po vsem svetu
-

MENJALNA ENAČBA:

$$\square M * v = p * Q$$

OBTOČNA HITROST DENARJA

- ☐ pove kolikokrat uporabimo isti denar v menjavi v nekem času.
-

DENARNI AGREGATI-

z njimi merimo količino denarja v obtoku. Razvrstimo jih glede na likvidnost.

- M1 = gotovina v obtoku, vloge na vpogled, računi republiškega proračuna
 - M2 = M1 + evrske hranilne in vezane vloge pri poslovnih bankah
 - M3 = M2 + devizne vloge
-

DENARNI MULTIPLIKATOR

- koeficient, ki nam pove za koliko se bo povečala (zmanjšala) denarna masa, če se depoziti povečajo (zmanjšajo) za eno enoto.
-

PRIMARNI DENAR

- izdaja centralna banka, kovanci, bankovci v obtoku ter računi republiškega proračuna in finančnih organizacij pri banki Slovenije
-

KNJIŽNI DENAR

- izdajajo poslovne banke, imajo ga podjetja posamezniki, institucije pri poslovnih bankah.
-

OBRESTNA MERA

- cena denarja
 - Gibanje obrestne mere in količina denarja v obtoku sta obratnosorazmerni.
-

OBVEZNE REZERVE

- ☐ predpiše jih centralna banka poslovnim bankam.
-

INSTRUMENTI CENTRALNE BANKE ZA URAVNAVANJE KOLIČINE DENARJA V OBTOKU:

- ☐ predpisovanje obveznih rezerv
 - ☐ z vlogo posojilodajalca poslovnim bankam in jim predpiše eskontno stopnjo
 - ☐ prodajo na odprtem trgu
-

CENTRALNA BANKA - STOPNJA OBVEZNE REZERVE- KOLIČINA DENARJA V OBTOKU:

- ☐ Zviševanje stopnje obvezne rezerve
 - ☐ nižji kreditni potencial bank-
 - ☐ manjša multiplikacija denarja
 - ☐ manjša količina denarja v obtoku in obratno.
-

ESKONTNA STOPNJA IN KOLIČINA DENARJA V OBTOKU

Eskontna stopnja je obrestna mera za posojila centralne banke poslovnim bankam.

- ☐ Zviševanje stopnje eskontne stopnje
 - ☐ nižji kreditni potencial bank
 - ☐ manjša multiplikacija denarja
 - ☐ manjša količina denarja v obtoku in obratno.
-

ODPRTI TRG, CENTRALNA BANKA IN KOLIČINA DENARJA V OBTOKU:

Centralna banka na odprtem trgu kupuje ali prodaja državne obveznice ali druge vrednostne papirje z na novo izdanim denarjem.

Centralna banka s **prodajo državnih obveznic** na odprtem trgu **zmanjša količino denarja v obtoku** in **poveča obrestne mere** za vrednostne papirje in obratno.

IZDAJANJE PRIMARNEGA DENARJA CENTRALNE BANKE IN KREDITIRANJE:

- ☐ S krediti državi
 - ☐ S krediti tujini
 - ☐ S krediti poslovnim bankam
-

KREDITI DRŽAVI

- s kupovanjem državnih obveznic da posojilo državi in z izdano gotovino poveča količino denarja v obtoku.
-

KREDITI TUJINI

- z odkupom deviz na deviznem trgu poveča količino denarja v obtoku (poveča se terjatev do države, katere devize je odkupila).
-

KREDITI POSLOVNIM BANKAM

- c.b. da posojila poslovnim bankam v skrajni sili. S temi posojili poveča količino denarja v obtoku, povpraševanje po kreditih uravnava z eskontno stopnjo
-

IZDAJANJE DENARJA POSLOVNIH BANK

- p.b. izdajajo denar multiplikativno. C.b. jim predpiše obvezno rezervo. Na podlagi prinešene gotovine oblikujejo obvezno rezervo in ostali denar posodijo kot knjižni denar.
-

VRSTI REZERV POSLOVNIH BANK:

- ❑ **LIKVIDNOSTNA REZERVA:**je določen % denarja , ki ga določi poslovna banka na podlagi izkušenj.
 - ❑ **OBVEZNE REZERVE-** predpiše jih centralna banka poslovnim bankam.
-

OBRESTNE MERE

- ❑ NOMINALNA – celotna obrestna mera, ki jo določi banka
 - ❑ REALNA – nominalna obr. mera zmanjšana za inflacijo
-

VISOKA INFLACIJA

- ☐ restriktivna monetarna politika-
 - ☐ zvišanje stopnje obvezne rezerve-
 - ☐ zvišanje eskontne stopnje-
 - ☐ prodaja na odprtem trgu-
 - ☐ zmanjšanje denarja v obtoku.
-

RECESIJA – upočasnitev gospodarske dejavnosti

- ☐ ekspanzivna denarna politika –
 - ☐ znižanje stopnje obvezne rezerve –
 - ☐ znižanje eskontne stopnje –
 - ☐ kupovanje na odprtem trgu –
 - ☐ povečanje denarja v obtoku
-

Evropska monetarna unija

- 7. februar 1992
 - Maastrichtski konvergenčni kriteriji
 - Vodenje denarne politike prenesena na ECB
 - Glavni organ Svet ECB (guvernerji nacionalnih bank evrskega območja)- določanje ključnih obrestnih mer in likvidnostnih zmogljivosti
-

EVROSISTEM

- ❑ Sestavlja ga 18 centralnih bank in ECB
 - ❑ ESCB sestavljajo ga ECB in nacionalne banke EU, ki niso prevzele evra
-

MAASTRICHTSKI KONVERGENTNI MONETARNI KRITERIJI ZA VSTOP V EMU:

- ☐ Stopnja inflacije ne sme biti višja od povprečne stopnje inflacije treh držav z najnižjo inflacijo povečane za 1,5% točke.
 - ☐ Obrestna mera ne sme biti višja od obrestne mere treh držav z najnižjo obrestno mero povečano za 2% točki.
-

Banka Slovenije in ESCB in ECB

- ☐ Izvaja skupno denarno politiko, ki jo sprejme ECB
 - ☐ Soupravlja uradne devizne rezerve držav članic EU
 - ☐ Podpira nemoteno delovanje plačilnih sistemov
-

ECB in Denarna politika

- ❑ Strategija stabilnosti cen oz. nizke inflacije do 2%
 - ❑ Določanje enotne obrestne mere na dveh analizah: a) ekonomska analiza- gospodarska in finančna gibanja (gibanje cen na podlagi ponudbe in povpraševanja); b) denarna analiza- gibanje količine denarja v obtoku in vpliv na inflacijo
 - ❑ Eurosistem deluje kot ponudnik likvidnih sredstev in omogoča to bankam
-

Sredstva, ki jih uporablja ECB za vodenje denarne politike:

- ❑ Vpliv na obrestno mero za izposajo za čez noč na medbančnem trgu
 - ❑ Operacije na odprtem trgu- kupuje in prodaja kratkoročne državne obveznice- vpliv na kol. Denarja v obtoku. Z operacijami glavnega financiranja- avkcije, kjer kupuje in prodaja finančno premoženje in pri tem določa ključno obrestno mero
 - ❑ Določa obvezne rezerve bank
-

TEČAJNA IN ZUNANJE - TRGOVINSKA POLITIKA

- ❑ NOSILEC: centralna banka
 - ❑ INSTRUMENTI: devizni tečaj
 - ❑ DEVIZNI TEČAJ- je cena domačega denarja , izražena v tujem denarju.
 - ❑ DEVIZE- so terjatev centralne banke do tiste države, katere devize imamo.
-

DEVIZNI TEČAJ:

- ☐ Fiksni režim- fiksni tečaj
 - ☐ Režim drsečega deviznega tečaja:
 - a. prosto drseči devizni tečaj
 - b. uravnano drseči devizni tečaj
-

FIKSNI DEVIZNI TEČAJ

- na deviznem trgu določi tečaj centralna banka, tečaj lahko niha le ozkem razponu $+1\%$ - -1% . Centralna banka z interveniranjem na deviznem trgu ohranja devizni tečaj znotraj meja.
-

DEVALVACIJA IN REVALVACIJA- TRDNI DEVIZNI TEČAJ

□ DEVALVACIJA-
zmanjšanje
cene domače
valute oziroma
povečanje cene
tuje valute- za
enak znesek
domače valute
dobimo manj
deviz

□ REVALVACIJA-
povečanje cene
domače valute
oziroma
zmanjšanje
cene tuje
valute- za enak
znesek domače
valute dobimo
več deviz

STERILIZACIJA

- Centralna banka nevtralizira posege na deviznem trgu. Ker je z nakupovanjem deviz prišel na trg primarni denar, ga centralna banka potegne iz obtoka tako, da proda občanom blagajniške zapise (obveznice), ki jih plačujejo z gotovino.
-

PRESEŽEK DEVIZ NA DEVIZNEM TRGU-

- C.B. jih odkupuje in s tem več devizne rezerve in povečuje količino denarja v obtoku. Tako se povečuje inflacija.
-

PRIMANJKLJAJ DEVIZ NA DEVIZNEM TRGU

- pomeni, da država znižuje mednarodne denarne rezerve, in če rezerv nima, se zadolži v tujini. Masa denarja v obtoku se zmanjša.
-

DRSEČI DEVIZNI TEČAJ

- oblikuje se na deviznem trgu, kot posledica ponudbe in povpraševanja po devizah.
-

VRSTI TEČAJA

□ PROSTO DRSEČI
SISTEM
DEVIZNEGA
TEČAJA- oblikuje
se glede na
ponudbo in
povpraševanje po
devizah- če se
povpraševanje
poveča se bo tečaj
povečal.

□ URAVNANO
DRSEČI DEVIZNI
TEČAJ- načeloma
se tečaj prosto
oblikuje. CB si
pridrži pravico do
uravnavanja, če se
le ta preveč
spreminja.

DRSEČI DEVIZNI TEČAJ

DEPRECIACIJA-

- ☐ pomeni zmanjšanje vrednosti domače valute in
- ☐ devizne rezerve se povečajo,
- ☐ uvoz se zmanjša,
- ☐ izvoz se poveča.

APRECIACIJA-

- ☐ pomeni povečanje vrednosti domače valute in
 - ☐ devizne rezerve se bodo zmanjšale,
 - ☐ uvoz se poveča,
 - ☐ izvoz se zmanjša.
-

SISTEM DEVIZNEGA TECAJA V REPUBLIKI SLOVENIJI PO UVEDBI TOLARJA:

- V Sloveniji smo od 1992 uporabljali sistem uravnavanega deviznega tečaja.
-

ECB in EURO

- ECB ne uravnava tečaja €, temveč se ta prosto oblikuje glede na ponudbo in povpraševanje
-

ZUNANJETRGOVINSKA POLITIKA

NOSILEC: vlada

INSTRUMENTI:

- ☐ carine,
 - ☐ necarinske oblike zaščite,
 - ☐ devizni tečaj
-

CARINA

- predpisani znesek, ki ga lastnik blaga plača državi v nacionalni valuti, ko blago prečka mejo (javnofinančni prihodek).
-

NECARINSKE OBLIKE ZAŠČITE

- to so necarinske omejitve, ki ščitijo domače gospodarstvo in krepijo njegovo konkurenčnost.
-

FUNKCIJE CARIN:

- ❑ zaščita domačih proizvajalcev-
zmanjševanje uvoza blaga, povečanje
domače proizvodnje, večanje
zaposlenosti
 - ❑ povečajo se domače cene, domača
poraba se zmanjša
 - ❑ povečajo se državni prihodki
-

OBLIKE NECARINSKE ZAŠČITE:

- ☐ subvencije in povračilne dajatve
 - ☐ količinske omejitve (kontingenti)
 - ☐ uvozna dovoljenja in prepovedi
 - ☐ protidampinški ukrep
 - ☐ tehnične in upravne ovire- zdravstveni certifikati, načini pakiranja, potrdilo o izvoru blaga
 - ☐ samoomejitveni ukrepi- bilateralni dogovori – omejitve
 - ☐ carinski postopek, carinske stopnje
 - ☐ ostali ukrepi- davčni predpisi, kreditni pogoji...
-

PRIZADEVANJE GLEDE CARINE IN CARINSKIH STOPENJ V SLOVENIJI

- Slovenija je članica WTO-Svetovnotrgovinske organizacije in EU – obe pa si prizadevata znižati carine. Odkar je Slovenija članica EU je za proizvode iz EU carina ukinjena, kar se pozna tudi v proračunu - **MANJŠI JAVNOFINANČNI PRIHODKI.**
-